

SZABÓ RÉKA DOROTTYA

„Fájdalmon [és valóságon] kívül élni”

Fekete Ádám: *Délmezopotámia* (r.: Fekete Ádám, Szabadkai Népszínház, 2022)

Szürrealista, szín- és formavilágában egyaránt Dalí-festményekre emlékeztető díszlet, részletesen kidolgozott, mégis egymásba mosódó karakterek pontos színészi megformálása, és egy találó, allegorikus cselekményszál jellemzi a szabadkai Népszínház Magyar Társulata által a közelmúltban bemutatott *Délmezopotámia* című előadást.

A produkció nem titkolt különlegessége, hogy a szerző és rendező Fekete Ádám életéből építkezik. Értelmezését a nyitó félhomályban bejátszott hangfelvétel predesztinálja: a rendező maga osztja meg a közönséggel saját történetét egészségügyi nehézségeiről és a fájdalom hiányolhatóságáról. Az élet minden mozzanatába beépült, évtizedes fájdalmak hirtelen megszűnése izgalmas identitásfilozófiai kérdéseket vet fel, melyeket az előadás az összemosódó karaktereken és a megosztott szerepeken keresztül igyekszik bemutatni. A mű a fájdalomra mint identitásjelölő tényezőre tekint, melynek elvesztése – a fizikai megkönynyebülésen túl – komoly zavarokat okoz(hat) az önismeretben.

Attila (Baráth Attila), a csípőműtéten frissen átesett műfordító tudomást szerez egy bizonyos Adorno Poisson halálhíréről és hagyatékáról, ami miatt kénytelen az imaginárius Délmezopotámiába utazni. Utazása és kalandjai átlépi a valóság határait, a történetet lehetetlen és szükségtelen racionálisan értelmezni. Baráth remekül megbirkózik a feladattal, a bohém és szórakozott művész belső, skizofrén vívódásait az alteregóját, Zolit játszó Rókus Zoltánnal együtt tisztán és egyértelműen alakítja. A főszereplő mellett (ránézésre) főleg támogató és segítő személyek állnak: G. Erdélyi Hermina, bár érzékelhetően különböző szerepeket formál,

azok mégsem különíthetők el egymástól teljesen. Az anya, az „otthon-tulajdonos” és a macska figurájának közös funkciója a védelmezés és a biztonság megteremtése Attila számára. Az anyáéval ellentétben az apamotívum egészen más formában jelenik meg. Kovács Nemes Andor a halálból váratlanul feltámadt Adorno Poisson és a műfordító apjának misztikus, összerosódó karakterét alakítja. A zombi megérkezése fokozza az előadás szürrealizmusát, jellemének szépsége egyedi és szokatlan foglalkozásában rejlik: a világot járva gyűjti az élet és a halál hangjait, melyek – elmondása szerint – emlékeket hordoznak magukban. A produkció megengedi azt az olvasatot, mely szerint Adorno (vagy Andor, az apa) tehető felelőssé a főszereplő elmezavaráért – feltámadásával Attila helyét az őt eddig árnyékként kísértő, bosszúvágyó Zoli veszi át, megsemmisítve ezzel Attilát. Szintén realitást meghaladó elemnek tudható be a délmezopotámiai gyógycentrum, ahol a jós Mónika (Pesitz Mónika) és a masszőr Natália (Vicei Natália) tevékenykedik. Natália kigyógyítja Attilát a műtét okozta fájdalmakból, Mónika pedig azzal, hogy többes szám második személyben beszél a műfordítóhoz, megjövendöli a már egyébként is érzékelhető tudathasadást. A színház szerb társulatának tagja, Minja Peković által megformált kávézótulajdonos, Minja alakja újabb jelentésrétegeket nyit meg azzal, hogy erősen szerb akcentussal, angol és magyar kifejezéseket vegyítve szólal meg. A mű nem prezentálja egyértelműen, de kellőképpen sejteti, hogy Minja vagy szintén valamilyen személyiségzavarban szenved, vagy nem is létezik, pusztán Attila elméjének kreálmánya. (Amennyiben az utóbbi értelmezést vesszük figyelembe, paradox szituáció alakul ki: mivel Délmezopotámia és az utazás valójában Attila identitásváltó folyamata, skizofrén hallucináció, Minja nemlétezésének elismerése hibát szül az előadás „rendszerében”. Ezzel kapcsolatban viszont felmerül a kérdés, hogy érdemes-e egyáltalán bárminemű rendszert feltételezni egy olyan abszurd és illogikus műben, mint a *Délmezopotámia* – az előadás erre adott válasza nemleges.) Csabának (Ralbovzski Csaba), Minja abszintfüggő kutyájának alakjában a komikum és a reményvesztettség keveredik. Érdekes az előadásban megjelenő kutya–macska konfliktus: a díszletben domináló macskamotívumok és Csaba viszonylag domináns alakjának kontrasztja, illetve a

Csaba és a többi „valós” szereplő (a macska Hermina, illetve Mónika és Natália) között lejátszódó mikro-nézeteltérések egyfajta állatias viszályt jelképeznek a józan ész és a téboly között.

A Molnár Anna nevéhez fűződő, metafizikus látvány kitűnően megteremti az erősen fiktív cselekmény terét: a színpadon uralkodó élénk színek és változatos formák otthont adnak az örületnek. Harsánykék macskafigurák cserépedények között a színen mindenfelé, gyógycentrumként funkcionáló régi matrac ritka ágú fák előtt, rózsaszín virágokkal díszített pult és kávézó, és egy hatalmas, szállodaként működő, kék macskafej alkotja az előadás egészére jellemző díszletet. A szereplők egy része (Attila, Hermina, Natália és Mónika – tehát minden bizonyos a valóság, s nem az Attila által elképzelt karakterek) pizsamában vagy fürdőköpenyben vannak, ami az események álomszerűségét emeli ki. A fiktív alakok ruházatát többnyire elegancia jellemzi: Zoli és Andor játékosan igényes zakót visel, Csaba szőrmebundát, Minja pedig csillogó, már-már vakítóan fényes, szűk, ezüst ruhát. Fontos mozzanat, mikor Minja magára veszi flitteres kabátját: ezzel eltűnik a színről, s csak mikor Attila szerepét már Zoli játssza, tér vissza Attila tudatába, de már egy általunk ismeretlen, valóságon túli világban.

Vitathatatlan, hogy az előadás értelmezhető a szerző-rendező Fekete Ádám életrajzából kiragadott, meghatározó mozzanat lenyomataként is, hiszen a cselekmény valóban a rendező által az előadás előtt ismertett személyes történet allegóriája – viszont messze nem merül ki ennyiben. A mű kifinomultan variálja a realitást a fikcióval (ezt példázza a színészek utóneveinek megtartása is), egyedi humorának köszönhetően szinte játszva vezeti végig a gondolatmenetet, amely egyszerre foglalkozik az állandósult fizikai fájdalommal, az apátlansággal, a beteljesületlen szerelemmel, a tudathasadással és a hallucinációkkal, a valóság szubjektivitásával és az identitás instabilitásával, mulandóságával. Az előadás a rendkívüli tematikai gazdagságon túl széleskörű, műfajkon átívelő hipertextualitást alkalmaz: a szürrealista képzőművészetten kívül megidézi a sokoldalú, természet inspirálta ambient zenei irányzatot, de keleti motívumokkal is dolgozik. Merít az abszurd és a mágikus realizmus stílusjegyeiből: a mámoros, ünneplői ruhába öltözött téboly Bulgakovot

idézi. A Minja alakjában beteljesülő nyelvi sokszínűség az őrület leírhatatlanságát és univerzalitását egyaránt jelképezi, a helyenként felbukkanó, többnyire humoros helyi jellegzetességek (például a Csík-ér megemlézése) viszont a regionalitást biztosítják.

A *Délmezopotámia* mély strukturáltságával, precíz összetettségével és kidolgozottságával minden szempontból hiánypótló előadása a vajdasági repertoárnak. Befogadása, értelmezése üdítő kihívás.